

Tarakan 1942

('n Naam, die een leven spaarde)

Ongetwijfeld is het de band van saamenhorigheid die artilleristen zo stevig aan elkaar verbindt, dat sobats van toen, die al jaren in het buitenland vertoven, toch nog onderling contact houden.

Zo ook Teun Nijenhuis, die al in 1946 naar Zuid-Afrika vertrok, maar door zijn vrienden van Tarakan opmerkzaam werd gemaakt op het blad Stabelan.

Deze zomer bezocht hij Nederland en uiteraard werd dit voor het clubje Luchtdoelmen een prettig weerzien na vele jaren.

Teun belandde op zijn rondreis door Holland ook bij de redactie te Dordrecht. Wij hadden een bijzonder fijn gesprek met hem en bij het afscheid beloofde hij ons zijn herinneringen aan die emotionele oorlogsjaren op schrift te stellen.

Zijn relaas lag nog geen twee dagen op onze redactietafel, toen er zomaar een aantal krantenknipsels uit die dagen in onze bus vielen. Keurig verzameld en bewaard door een andere welbekende Luchtdoelartillerist, de heer Canter Visscher, die sedert kort tot onze lezerskring toe trad.

Bij elkaar weer een brokje geschiedenis dat wij gaarne opnemen in dit nummer en waarvoor wij hen - namens u allen - danken voor hun inzending.

Voorts namen wij over uit de Militaire Spectator van september 1982 het artikel over de Heroering van Tarakan door Geallieerden in 1945 onder dankzegging aan de redactie en aan de schrijver van het artikel de kolonel der infanterie b.d. J.J. Nortier.

'n naam die een leven spaarde

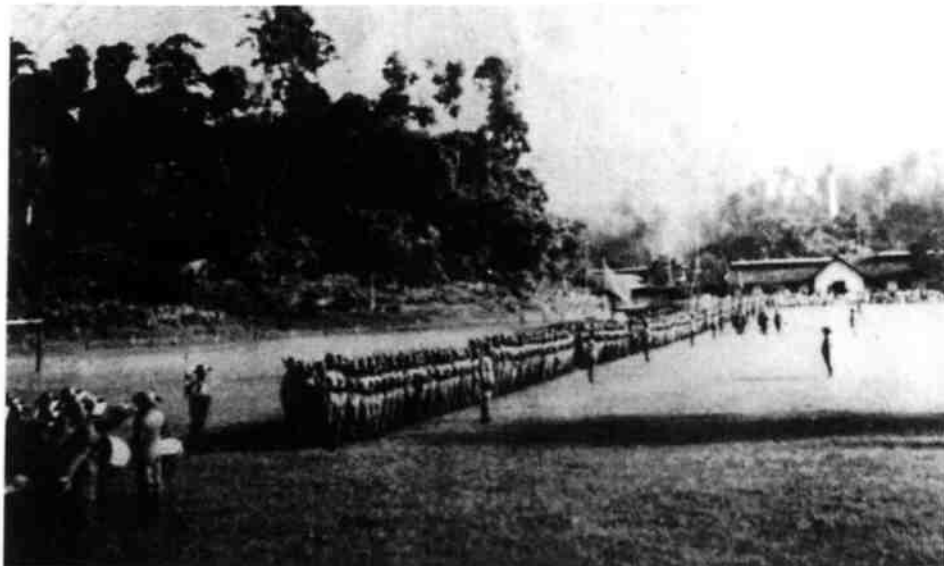
Zeer waarschijnlijk had ik de japaneze krijgsgevangenschap niet overleefd als ik Smit, Klein of zo iets dergelijks zou hebben geheten. De oudere lezers van Stabelan zijn mijn naam al wel tegen gekomen in de artikelenreeks die Wim Beltman schreef over Tarakan.

door
Teun Nijenhuis

Als res tlt was ik vanaf september 1941 bij de luchtdoel aldaar gestationeerd. In november 1941 stonden wij met 2 stukken 4 cm luchtdoel (Bofors-geschut) opgesteld in de nabijheid en ter bescherming van de kustbatterij Karoengan. Een paar kilometer verderop bij Peningki stond nog 1 stuk 4 cm luchtdoel.

Reeds tegen eind november was de bezetting van Tarakan in een beperkte alarmtoestand gecommandeerd. Dat betekende dat vanaf even vóór zonsopgang tot 8.00 uur in de morgen de stukken bemand moesten staan, gereed om vuur uit te brengen.

Voor mij is het altijd een groot raadsel gebleven, waarom wij - naar schatting zo'n 4500 km van Tokio af gelegen - wel elke morgen paraat stonden om in actie te komen, terwijl op Hawaii - dat slechts op een 1500 km van Tokio ligt - een groot gedeelte van de bezetting aan het passagieren was toen op 7 december 1941, in de prille morgen, de eerste bommen vielen.

1937 Parade Garnizoen-Tarakan. Ville Bat. Inf., 3e Comp. Kust en Luchtdoelart., Oct. Genie. Op de achtergrond de achterzijde van het artillerie kampement.

Wij waren hevig verbaasd dat de Amerikanen zich zo hadden laten verrassen, maar ook over de stomiteit van de jappers, zo'n macht als Amerika, te tarten.

Door Wim Beltman is zeer uitvoerig geschreven over de gebeurtenissen in de periode van 7 december tot de aanval op Tarakan, het verloop van de strijd en de krijgsgevangenschap. Ik wil me daarom uitsluitend beperken tot die gebeurtenissen waar ik zelf nauw bij betrokken was.

Dat de oorlog dichterbij was dan we dachten, merkten we al spoedig. Omstreeks half december verschenen er al japaneze vliegtuigen boven Tarakan. Zij hadden het speciaal gemunt op het vliegveld en op de nabij gelegen haven.

De mijnenlegger "Prins van Oranje" had het werk al gedaan. De gehele haven was versperd op een vaargeul na, die in de kortste keren eveneens met mijnen zou worden volgelegd.

Omdat het 2 cm luchtdoelgeschut op het vliegveld ontoereikend was gebleken, besloot de cdt van Tarakan, de overste de Waal, de 4 cm luchtdoel daarvoor in de plaats te zetten. Wij kregen opdracht om onze kanonnen te verplaatsen. Met man en macht werkten we om de stukken te demonteren en met de munitie af te voeren naar een kleine hulp-steiger. We namen afscheid van onze aflossers de luchtdoelart. met hun 2 cm geschut, van de kustartilleristen van de batterij Karoengan, van de infanteristen en de genisten. Wij vermoeden niet dat één van deze meer dan 200 mannen de oorlog zouden overleven.

Ons werd een kleine boot beschikbaar gesteld waar we zo snel als we konden, alles oplaadden. De boot had nu een vervaarlijke diepgang, maar varende tussen de kust en het mijnenveld bereikten we veilig de haven van Lingkas. Vrachtauto's stonden reeds klaar om ons te vervoeren naar de rand van het vliegveld.

Onze stellingen waren gelegen op een kleine heuvelrug, zonder veel begroeiing en daardoor zeer kwetsbaar voor vijandelijke luchttaanvallen. Niettemin werden de stukken en munitie onmiddellijk in gereedheid gebracht. Ternauwernood waren we daarmee klaar toen „luchtalarm" werd gegeven. Even later

verscheen een vijandelijk vliegtuig.

Ogenblikkelijk klonk het commando "Vuren". We hadden nu meteen de gelegenheid om de stukken uit te proberen. Bovendien was het een goede oefening voor de bemanningen die nog weinig ervaring hadden in het schieten met scherpe munitie. Zij konden nu zich in hun verschillende taken praktisch bekwaamen.

De stukken deden het uitstekend en de bemanningen - voor een groot deel Javaanse kanonniers - gaven er blijk van goed getraind te zijn. een stroom van granaten, volgbaar door hun lichtspoor, toonde dit aan. Jammer genoeg was het vliegtuig net even buiten ons bereik.

Aan het eind van hun baan zagen we de rookwolkjes ten teken dat de projectielen zich zelf vernietigden, waardoor grondschaade voorkomen wordt.

Het moet de japper toch wel benauwd hebben gemaakt, want hij veranderde van koers en verdween.

Een paar dagen later keerde één van de op Tarakan gestationeerde Glenn Martins terug van een verkenningvlucht. Er was die middag volop zicht en zoals gebruikelijk stonden er over de gehele baan versperringen. Friese ruiters, met beton gevulde vaten enz.

Tot onze schrik zagen wij dat het vliegtuig zich daar kennelijk niet aan wenste te storen en toch de landing inzette.

We hielden ons hart vast, in de overtuiging dat dit fataal zou aflopen.

Blijkbaar had het toestel een mankement, motorstoring of benzinegebrek, zodat het niet kon wachten totdat de versperringen door het grondpersoneel verwijderd waren.

We zagen het vliegtuig over de baan slingeren, versperringen rakende en tenslotte tot stilstand komen, waarna de bemanning er wonder boven wonder ongedeed uitsprong. Het toestel was zo zwaar beschadigd dat het als verloren moest worden beschouwd. Besloten werd om het de volgende morgen in brand te steken.

Dat was niet meer nodig, want vroeg in de morgen verschenen er plotseling twee japaneze jagers boven Tarakan, die onze taak over namen.

Voor de jap moet het de dag van zijn leven zijn geweest om daar midden op de startbaan een vliegtuig als willige prooi te zien staan. In

een steile duikvlucht werd het vliegtuig in brand geschoten.

Maar toen kwamen wij aan de beurt!

Na hun duikvlucht verdwenen de japanners even uit het gezicht, maar kwamen daarna met grote snelheid laag over de boomtoppen vliegend, op onze stellingen af met open mitrailleurs een stroom van kogels over ons uit sproeiend.

Voor de bemanningen zat er niets anders op dan snel in dekking te gaan achter de zandzakken die inmiddels om de stukken waren aangebracht.

Onmiddellijk nadat zij over ons heen waren gevlogen werden de stukken weer bemand om te trachten hen iets van dat lood terug te geven, doch de schoten misten doel op de snel verdwijnende jagers.

Met één licht gewonde en geen schade aan stukken en munitie kwamen wij er genadig af. Zou de munitie geraakt zijn dan zou er van de stelling weinig meer over zijn gebleven.

Dat de overste De Waal het wel juist had gezien om ons te verplaatsen bleek omstreeks Kerstmis. Nadat de sirenes luchtalarm hadden aangekondigd, zagen wij drie, in formatie vliegende, japanse bommenwerpers in de richting van de haven gaan.

Jhr. Evers, onze hoogtemeterman, meldde „Hoogte 5000“. Binnen ons bereik en meteen werd het vuur geopend. Ook het derde stuk; dat op een heuveltop stond aan de andere zijde van het vliegveld vuurde mee. Na een korte beschieting, draaide een van de vliegtuigen af. De twee anderen vlogen door en lieten hun bommen los. Ze hadden het voorzien op de Prins van Oranje, maar het scheepje zigzagde zo vaardig dat het niet geraakt werd.

Het afgedraaide vliegtuig was inmiddels snel omlaag gekomen in de richting van het vliegveld. Plotseling zagen wij rook verschijnen en het stond voor ons vast dat dit vliegtuig verloren was. Met grote vaart kwam het onze richting uit met brullende motoren en zijn baan markerend met een rooksluier. Zou het zich in doodsnood misschien op onze stelling willen gooien? We wachtten dit niet af maar probeerden dit voornemen te stuiten met een serie vuurstoten. Het was op het nippertje. Als één grote vuurball ontplofte het. Het wrak stak een paar honderd meter van onze stelling tussen wat bomen te pletter.

Toen het gevaar voor verdere luchtaanvallen

geweken was, zijn we later op de middag naar het wrak gaan kijken, waar de infanterie inmiddels de zeven inzettenden had uit gehaald.

Vermoedelijk zijn dit de eerste japanse verliezen op Nederlands-Indië's grondgebied geweest. Afgezien van het bericht dat na één van de vorige luchtaanvallen, een japans vliegtuig in zee zou zijn gestort.

Het is mogelijk dat door dit gebeuren de vijandelijke luchtactiviteit minder werd, tot na de inval op 11 januari, toen beperkten de aanvallen zich hoofdzakelijk tot doelen in de landingsgebieden. Binnen bereik van onze stukken kwamen de vliegtuigen zelden. Een andere reden daarvoor was waarschijnlijk ook de zware rook die over het vliegveld hing. Die werd veroorzaakt door de miljoenen liters brandende olie die uit de vernielde tanks naar de zee stroomde. Met eb dreef die stroom zee in, om bij vloed weer in de richting van Tarakan terug te drijven.

Voor het verdere verloop van de strijd, de capitulatie en de gevangenneming van de bezetting van Tarakan - althans van hen die nog in leven waren - verwijs ik naar de artikelenreeks in de voorgaande nummers van Stabellan.

Voor ons, de bemanningen van de drie stukken 4 cm luchtdeel, begon de krijgsgevangenschap na opdracht tot capituleren, om ons te melden in het dorp Tarakan. Bij aankomst werden we door japanners opgevangen en afgevoerd naar het voetbalveld, waar de meesten van ons van hun karige bezittingen beroofd werden.

Op het veld gezeten, kropen de uren voorbij in bange verwachting wat er met ons zou gaan gebeuren, toen we plotseling zwaar geschut hoorden dreunen. Het kwam uit de richting van de kustbatterij Karoengan.

Later vernamen wij dat de japanners bij het oprukken de telefoonverbindingen met de batterij hadden doorgeknipt. Daardoor wist de Karoenganbezetting niet dat de strijd was gestaakt. De Tarakan-bezetting had moeten capituleren om een eind te maken aan de ongelijke strijd.

Een officier, begeleid door iemand met een witte vlag, die met het bericht naar de batterij was gestuurd, was onverrichte zaken terug-

Oefening KNIL-miliciens met 40 mm luchtdeelgeschut.

Nederlandse Troepensterkte op Tarakan

De troepencommandant te Tarakan, de luitenant kolonel der infanterie, S. de Waal, beschikte op 8 december 1941 over de volgende troepen:

Infanterie

1 bataljon, bestaande uit 3 compagnieën en 1 mitr. compagnie. De vuurkracht was door het indelen van het "dubbele" aantal automatische wapens belangrijk opgevoerd.

Voorts een detachement ter sterkte van 80 man, ter bemanning van 7 overvalwagens.

De mobiliteit van het bataljon was zeer gering, de treinen waren geïmproviseerd en slecht gedeeltelijk compleet.

Kustartillerie

1 kustbatterij van 4 x 7.5 cm L 55

2 kustbatterijen van 3 x 7.5 cm L40

1 kustbatterij van 4 x 12 cm L40

Ter bewaking van de mijnevelden en 1 batterij van 3 x 7.5 cm Vd.

Deze batterij was slechts beperkt mobiel, met gevorderde trekauto's. Voorts bestond de bediening uit enige beroepsartilleristen, versterkt met dienstplichtige kanonnières en handlangers van de Infanterie.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

1 sectie van 2 x 7 cm L15. Ook deze sectie was beperkt mobiel en moest wegens gebrek aan artilleristen in hoofdzaak door infanteristen worden bediend.

gekomen. Hij mocht van de japanners niet verder gaan en had een aframmeling gehad omdat hij protesteerde.

Toen even daarna een aantal vijandelijke schepen de kustlijn rondden en op de haven afvoeren, had de batterij het vuur geopend en twee schepen - waarschijnlijk mijnevegers - in de grond geboord.

Nadat de troepencommandant - overste De Waal - persoonlijk naar de batterij was ge-

gaan, moest de bezetting van Karoengan wel geloof hechten aan diens mededeling dat de strijd op Tarakan was gestaakt.

Na hun gevangenneming werden zij in een aparte afdeling van de infanterie-kazerne ondergebracht. Enige dagen later werden ze weggevoerd.

Veel later hoorden wij uit japanse bron dat zij aan boord van een japanse mijnenveger waren gebracht en ter plaatse waar de twee schepen tot zinken waren gebracht, allemaal overboord waren gezet.

Onder hen bevond zich o.a. een van mijn klasgenoten van de officiersopleiding: Van Adrichem, en de officieren Storm van Leeuwen en Antes.

Toen we dit hoorden heerste er diepe verslagenheid, vooral als we dachten aan de mannen van de luchtdoel, die onze plaats op Karoengan hadden ingenomen.

Nadat de resterende troepen van Tarakan, ongeveer een 200 man, een half jaar in krijgsgevangenschap waren, deden geruchten de omloop dat de Amerikanen reeds waren overgegaan tot de tegenaanval.

Toen die geruchten bleven aanhouden begonnen wij ons zorgen te maken over wat de jappers zouden doen met ons bij een eventuele geallieerde aanval. Wij kwamen tot de conclusie dat we ernstig rekening zouden moeten houden, dat de jappers ons op de een of andere manier uit de weg zouden ruimen.

Met de kampleiding bespraken wij dit. We maakten daarbij de gevolgtrekking dat onze enige kans zou zijn dat althans sommigen van ons het zouden overleven als op een bepaald commando, iedereen in zoveel mogelijk verschillende richtingen zou moeten proberen uit te breken en weg te komen.

Besloten werd dat de verschillende commandanten dit aan hun groepen zouden overbrengen. Deze taak viel te beurt aan 6 officieren en 3 onderofficieren. De luchtdoelartilleristen zouden door mij worden ingeschakeld. Al spoedig, nadat de eerste regelingen waren gemaakt bleek, dat de geruchten ongegrond waren. De hele episode was spoedig vergeten... naar wij meenden...

Omstreeks dezelfde tijd dat de besprekingen over de "vlucht kwestie" gaande waren, had er een zo op het oog een niet belangrijke gebeurtenis plaats. De jap liet weten dat er nog een tamelijke hoeveelheid meel aan ons beschikbaar kon worden gesteld, doch dan diende eerst de gedeeltelijk vernielde bakkerij en voornamelijk de oven weer in bedrijf te worden gesteld.

Al gauw hadden we in het kamp de benodigde mensen daarvoor gevonden. Een paar metselaars, timmerlieden en een bakker. Met mijn bouwkundige opleiding kreeg ik het toezicht. We werkten er een week aan. 's Morgens vroeg werden we het kamp uitgebracht om pas ver in de namiddag terug te keren. De ovens werkten weer en het „eerste“ brood werd gebakken. Dit betekende een welkome verbetering in ons karig rantsoen. De bakkerij heeft zo'n week of vier gedraaid, toen was zogenaamd het meel op. Waarschijnlijk wisten de jappen nu zelf hoe het moest en hadden zij ons niet meer nodig.

Ergens in het begin van 1943 besloot de jap om de Nederlandse krijgsgevangenen over te brengen naar Balikpapan. In het achterste gedeelte van een kazerne werden we daar ondergebracht.

Een gedeelte van de inheemse militairen bleef op Tarakan achter.

Kort na onze aankomst werd een groep van ongeveer 60 Brits-Indische militairen het kamp binnengebracht. Na het verlies van Brits Borneo, waren zij door het oerwoud naar Balikpapan getrokken in de hoop dat deze plaats nog niet bezet zou zijn door de jappers.

Zo'n zes maanden later verscheen er in ons kamp een officier van de kempetai. Hij had een lijst bij zich met 9 namen. Na eindeloos geharrewar moesten 5 officieren en 3 onderofficieren aantreden. Het zoeken naar de negende persoon werd na veel vruchteloos zoeken uiteindelijk gestopt.

Met hun schamele bagage werden de 8 man, door de kempetai weggevoerd. Het „waarom“ van dit gebeuren werd in het kamp natuurlijk druk besproken. Hoe men het ook keerde en wendde men kwam tot de conclusie dat dit in verband moest staan met de eventuele uitbraakplannen destijds op Tarakan gemaakt.

Helaas kan ik mij niet alle namen meer herinneren, het ging hier o.a. om de luitenants Van der Steen, Verdam, Lamers en Lecker.

De 8 man zag wij na een maand of zes terug. Met een vrachtauto werden zij het kamp binnen gebracht. We dromden er om heen en toen Verdam mij zag zei hij: "Teun, wat heb

jij geboft, jij was de negende man die ze zochten, maar ze hadden moeite met de juiste spelling van jouw naam."

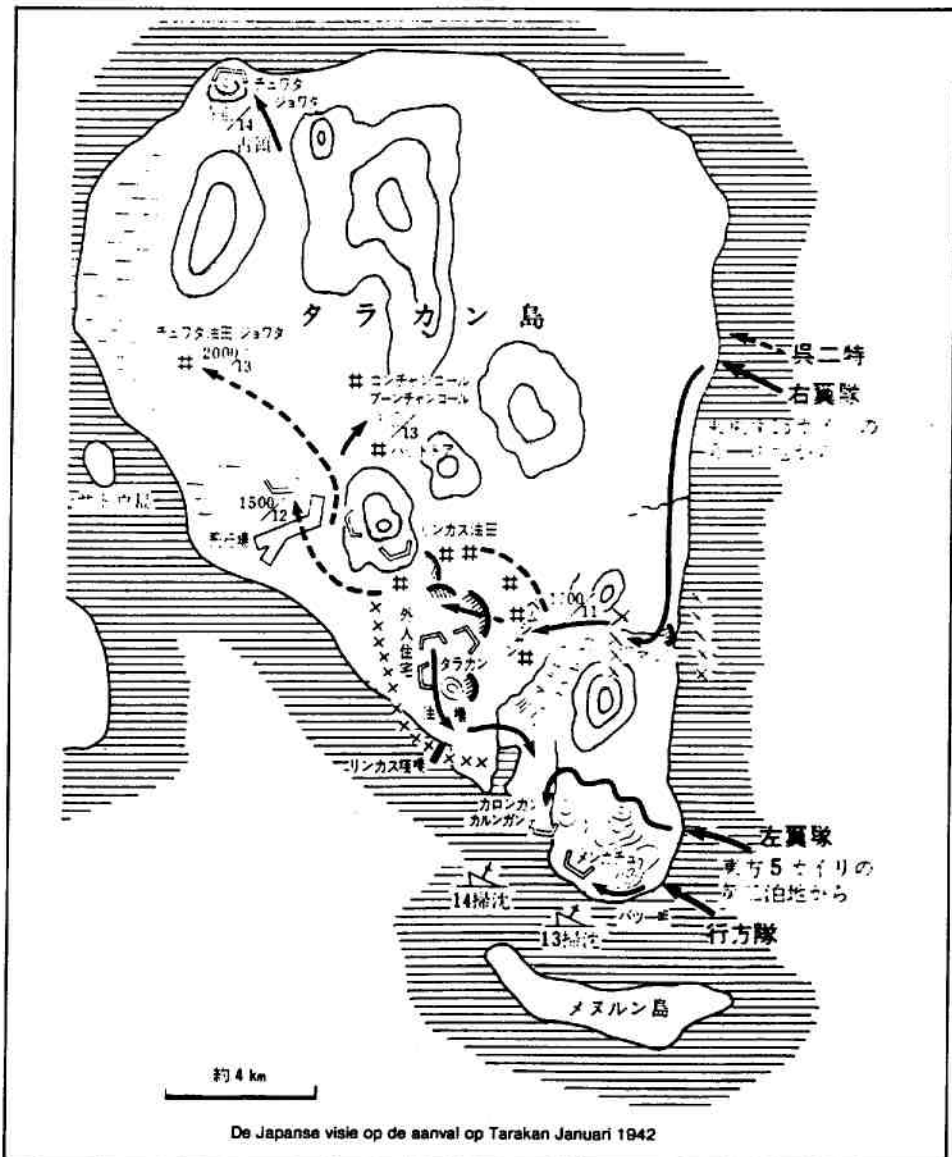
In het kort legde hij uit dat bij een controle van de jap in het inheemse kamp te Tarakan, wapens waren gevonden. Een stuk bamboe

In het gedenkboek NIOV (Ned. Ind. Off. Vereniging) komen ondervolgende namen voor:

- J.J.F. Lamers, elt inf, geb. 1908 overleden Tarakan december 1944
- J.C. Lecker, elt inf, geb. 1916 overleden tijdens transport naar Bandjarmasin, 12 sept 1943
- W. van der Steen, elt inf, geb. 1915 overleden in gevangenis te Bandjarmasin, mei 1944
- J.W. Storm van Leeuwen (Peninki-batterij) elt art, geb. 1917 geexecuteerd te Tarakan 19 jan 1942

De twee andere officieren, die dhr Nijenhuis noemt, waren vermoedelijk res. offn en zijn als zodanig niet vermeld. De gegevens zijn dan alleen in officiële stamboeken te vinden.

De betrokken drie onderofficieren, waren o.a. sgt Maas, een olt en een korp. waarvan de namen niet meer bekend zijn.

De Japanse visie op de aanval op Tarakan Januari 1942

met lood verzwaard, scherp gemaakte bamboe en meer van dat soort primitieve dingen. Op de kempetai-manier ondervraagd kon het niet anders dan dat na korte of langere tijd de negen namen "bekend" werden.

De weggevoerde acht man hadden op hun beurt volgens de kempetai-methoden, na on-eindig durende verhoren, ten lange leste wel toe moeten geven dat zij de leiding zouden hebben genomen bij een eventuele uitbreking na een geallieerde landing. Door een krijgsraad waren de vijf officieren veroordeeld tot 15 jaar gevangenis uit te zitten in de strafgevangenis te Bandjermasin.

Nadat de drie onderofficieren in ons kamp waren afgeleverd - en weer als gewone krijgsgevangenen werden beschouwd - vertrokken de 5 veroordeelden met de vrachtwagen.

De volgende morgen kwam een sergeant van de kempetai mij ophalen. Hij was per fiets gekomen. Ik kreeg een riem om mijn pols en het andere eind van de riem ging om zijn pols. Hij stapte op het rijwiel en er naast lopend en dravende werd ik door Balikpapan geleid naar het bureau van de lokale kempetai. De ondervraging werd gedaan door een officier bijgestaan door een maleis sprekende t.

Mijn maleis was niet zo goed. Ik was pas betrekkelijk kort in Indië, maar ik begreep er toch wel zo veel van dat ik moest bevestigen dat ik de man was die men nog zocht van het complot van de negen man. In gebrekkig maleis bleef ik ontkennen en steeds herhaalde ik:

„Tida bisa. Saben hari saja kerdja di tempat bakar roti. Saja tida ada didalem tangsi. Kita kerdja dari pagi sampai malem.”

Ik bleef er maar op hameren dat het niet kon en dat ik gewerkt had in de bakkerij van 's morgens vroeg tot 's avonds laat.

De twee jappen verdwenen. De luitenant Lecker werd bij mij binnengebracht. "Teun" zei hij "beken nu maar dat jij de missende man bent, ze weten zo goed als zeker dat jij het was. Ze slaan je net zo lang totdat je tenslotte toch bekennt" Lecker werd weer weggehaald en de jappen kwamen weer terug.

Wat moest ik doen? Bekennen?

Ik heb wel een beschermengel gehad hebben. Ik bleef ontkennen. Plotseling was de ondervraging afgelopen. De sergeant werd geroe-

De japanse invasiemacht Tarakan

Nederlandse verkenningen meldden 6 oorlogsschepen, 1 vliegkampschip, 2 kruisers, 34 andere schepen. Later werd gemeld 2 kruisers, 3 jagers en een aantal mijnenvegers en 22 transportschepen.

Volgens japanse opgave 16 transportschepen, 4 mijnenvegers, 2 moederschepen voor zeevliegtuigen en een escorte dat zou hebben bestaan uit een lichte kruiser, 7 torpedobootjagers, 3 mijnenleggers, verschillende patrouilleboten en torpedoboten en een tweetal moederschepen.

De berichten omtrent de sterkte van de jappers bij de aanval op Tarakan lopen uiteen, waarbij de redactie geneigd is, op grond van recente artikelen en gegevens, de laagste schatting als juist aan te nemen.

pen en kreeg opdracht mij terug te brengen naar het kamp.

De vijf officieren zijn naar Bandjar Masin gebracht. Aan het eind van de oorlog bleek dat zij door ziekte en ontbering in de gevangenis waren overleden.

De reden dat ik niet tesamen met de andere acht man voor verhoor naar Tarakan werd teruggebracht lag in het simpele feit dat mijn naam: „Nijenhuis" zo was verbasterd en verminkt dat men die niet kon terugvinden op de kamplijst. Zo ontspong ik de dans en bleef gespaard voor een gevangenisstraf, die ik waarschijnlijk net zo min zou hebben overleefd als de anderen. **Mijn naam had mijn leven gespaard!!**

In het kort wil ik nog even de belangrijkste gebeurtenissen aanhalen uit mijn kamptijd.

Begin 1944 hoorden we op een avond een vliegtuig overkomen. De zoeklichten flitsten aan en de jappers probeerden met hun luchtdoelgeschut het toestel neer te halen. Het was het eerste teken van de geallieerden dat wij persoonlijk zagen nadat wij gevangen waren genomen.

Het toestel gooide mijnen uit bij de ingang van de haven.

Toen de volgende morgen een schip de haven wilde verlaten liep het op één van de mijnen, zonk en blokkeerde gedurende een week de haveningang.

Verschillende keren werd het mijnenleggen herhaald. Uiteindelijk verongelukte een vliegtuig en stortte in zee. De jappers slaagden er waarschijnlijk in om het toestel te bergen. Onze mensen kregen opdracht om de omgekomen bemanning - Australiers - te begraven op het kerkhof van Balikpapan.

Later in het jaar werd vele malen luchtalarm gegeven. Alle krijgsgevangenen moesten dan naar een primitieve schuilkelder.

Op een keer bij zo'n alarm - ik lag toen net in het ziekenzaaltje en als patient moesten we bij alarm daar blijven - hoorden we een steeds sterker wordend geraas van vliegtuig-motoren. Op grote hoogte zagen wij ze komen, prachtig afstekend tegen de blauwe lucht, meer dan honderd vliegende forten. Weldra sloeg de eerste bom in op nog geen twee honderd meter van ons kamp. Waarschijnlijk een richting-zoeker, want het bleek dat zij het voorzien hadden op de raffinaderij, de olietanks en de haven. Door een heuvel vanuit ons kamp niet waar te nemen. Doch dat het bombardement raak was, zagen wij meteen aan de opstijgende grote rookwolken die dagenlang zichtbaar bleven.

Het was voor ons nu wel duidelijk dat onze geallieerde vrienden de aanval hadden ingezet. De plannen voor de herovering van Tarakan moeten toen al hebben bestaan.

Ons kamp had geen grote bezetting. Ongeveer 130 Nederlanders, een kleine groep inheemse militairen en de zestig Brits-Indische militairen afkomstig uit Serawak (West-Borneo).

Blijkbaar omdat de geallieerden dichterbij kwamen besloot de jap begin 1945 om ons naar het zuiden te brengen.

De inheemse militairen en de Brits-Indiërs bleven op Balikpapan achter. Tegen het eind van de oorlog is Balikpapan door Australische troepen heroverd. Hopenlijk hebben deze krijgsgevangenen er het leven afgebracht. Op kleine boten, varende in convooi en be-

scherm door een torpedobootjager reidden we op een heel ongemakkelijke manier naar Bandjermasin.

Omstreeks mei 1945 werden we weer op transport gesteld. Met rivierboten voeren we de Barito op. Overdag lagen we verscholen in de rivierkant, omdat geallieerde vliegtuigen op alles schoten wat maar voer. Alleen 's nachts werd er gevaren.

Achterop de boot was een klein platform. Ons toilet. Niet gerieflijk maar wel hygienisch omdat de rivier zich meteen liefderijk over alles ontfermde wat er neer kwam.

Evenzo ontfermde zij zich op een avond over een van ons die in het donker misstapte. Wonder boven wonder liet de jap de boot stoppen en voer terug waardoor de drenkeling kon worden opgepikt.

Op een ochtend toen we weer gecamoufleerd langs de kant lagen, werden we toch ontdekt en beschoten, waarbij wel gewonden vielen doch voor zo ver ik mij herinner geen doden. Onze bestemming bleek te zijn de tangsi van Poeroektjahoe, zo'n 350 kilometer vanaf Bandjermasin in Midden-Borneo. Het was de verst het binnenland in gelegen kazerne.

De eerste maanden gebeurde er niets bijzonders, maar half augustus werd de japanse bewaking merkbaar onrustig en veranderde van houding tegenover ons. We dachten dat het niet onwaarschijnlijk was dat zij op Borneo hadden gecapituleerd.

Enige dagen later zagen we dat door de jappers op het voetbalveld witte lakens werden uitgelegd waarop een grote W en een P gezet waren.

Pas een week of twee later - het zal ongeveer 4 september geweest zijn - gingen de lakens met de letters erop dienst doen, toen een vliegtuig onze kazerne naderde en steeds lager kwam. De jappers deden niets. Toen zagen we dat het een Australisch vliegtuig was en inmiddels zo laag overkwam dat we de bemanning naar ons konden zien wuiven. Ze gooiden pakketten uit op het voetbalveld en verdwenen weer.

Als gekken stoven we het veld op om te zien wat er in de pakketten zat. Sigaretten, chocolade, blikjes vlees enz maar ook couranten met foto's van Hiroshima en Nagasaki en het nieuws van de capitulatie van Japan.

Verslagen keken onze bewakers over onze schouders mee.

Enige dagen later voerden we stroomafwaarts de Barito af naar Bandjermasin, de vrijheid tegemoet.

Van de ongeveer 45 luchtdoelartilleristen die bij het uitbreken van de oorlog gestationeerd waren op Tarakan, heeft slechts de helft de oorlog overleefd.

